

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РЕГИОНА

С.М. СМІРНОВ, *к.т.н., доцент,*
Європейський університет

В.М. СМІРНОВ, *к.е.н.*

Донецький економіко-гуманітарний інститут

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Україна проходить складний шлях подальшого розвитку ринкових відносин і вдосконалення систем управління економічними процесами. У нових умовах господарювання особливого значення набуває фінансово-кредитні відносини. Без становлення фінансово-кредитної сфери, яка б відповідала новим задачам ринкової економіки, неможливий ніякий економічний зріст. За даними світового досвіду, умовам ефективної економіки відповідає, як правило, саме безпечний стан фінансово-кредитної сфери.

Поняття «фінансова безпека» або його синонім «безпека фінансово-кредитної сфери» з'явилося разом із становленням України як незалежної держави. Спочатку це поняття сприймалося як складова поняття «економічна безпека» або «безпека економічної сфери» країни (регіону, області) і тому було новим терміном для українських науковців та фахівців. Поняття «фінансова безпека» отримало признання лише стосовно незалежної країни. В денний час серед фахівців розглядується питання про визнання питання «фінансова безпека» як самостійної категорії, а не лише складової «економічної безпеки». Така точка зору є обґрунтованою тому, що категорія «фінансова безпека» містить в себе безліч аспектів. Це і бюджетна безпека, і інвестиційна безпека, і боргова безпека, а також безпека суб'єктів кредитно-фінансової сфери [1, с. 56].

Забезпечення належного рівня фінансової безпеки може бути вирішено лише тоді, коли звернено увагу на безпеку усіх суб'єктів цієї категорії. Щільно пов'язані між собою майнова безпека окремих підприємств, організацій, регіонів і, нарешті, фінансова безпека держави. Лише дотри-

муючись комплексного підходу до вирішення питань захисту фінансових інтересів можна досягти належного ефекту. Особливу увагу слід звернути на регіональний рівень фінансово-кредитної сфери. Це обумовлено підвищенням ролі регіонів в економічному житті. Регіональна фінансово-економічна система характеризується ускладненням господарської структури та інфраструктури, суттєвим зростанням територіальних взаємозв'язків, підвищенням підприємницької ініціативи, розвитком зовнішньоекономічних контактів [2, с.37, 41]. Окремі управлінські заходи з підтримки необхідного рівня безпеки необхідно поєднати у цілісну систему.

Теоретичні, методологічні та практичні аспекти забезпечення фінансової безпеки як специфічного виду суспільно-економічних відносин, які виникають між державою та суб'єктами соціально-економічних відносин, розглянуто у роботах О. Барановського [1, с.116; 3, с.19], В. Бурцева [4, с.71], М. Єрмошенка [5, с.6; 6, с.23]. Вказано реальні та потенціальні загрози безпеці, обґрунтовано принципи захисту фінансових інтересів. Встановлено сутність управлінського впливу на стан фінансової безпеки. Запропоновано групи індикаторів безпеки На підставі фактичних даних виконано аналіз рівня фінансової безпеки країни. Сформульовано стратегію, підходи і заходи по забезпеченню безпеки.

У попередніх дослідженнях основну увагу було приділено управлінню фінансовою безпекою держави, окремими секторами фінансово-кредитної сфери. Невирішеною залишається задача обґрунтування організаційно-управлінських засад забезпечення фінансової безпеки регіону з ура

© С.М. Смирнов, В.М. Смирнов, 2008

хуванням показників фінансової та економічної діяльності.

Метою статті є обґрунтування та розробка пропозицій по формуванню механізму управління фінансовою безпекою регіону на основі аналізу показників економічної та фінансової діяльності.

Трансформації в економіці, фінансах та підприємстві, що мають місце у сьогоднішній Україні, спричинили зміну уявлень про безпеку та стали поштовхом до переосмислення місця безпеки як умови подальшого розвитку фінансово-кредитних відносин. Річ у тім, що методологія та принципи, що застосовувалися раніше у рішенні різних задач безпеки, у ХХІ столітті потребують оновлення. Сьогодні нагальною є потреба пошуку сучасних шляхів безпекотворення та формування модернізованої системи управління безпекою з оперттям на їх реальні суб'єкти – державні та недержавні організації, формальні та неформальні інститути та інституції ділової поведінки, неформальні зв'язки та відносини [7, с. 87].

З огляду на це поняття безпека набуває нового значення. Забезпечення її достатнього рівня передбачає існування певного механізму, який має в своїй основі організаційні та самоорганізаційні начала. При самоуправлінні система є суб'єктом й об'єктом управління. Система безпеки, що діє на основі самоуправління, має постійно розширювати коло об'єктів свого впливу. Система безпеки, являючи собою динамічну, складну, внутрішньо організовану органічну сукупність структурних, може розглядатися з позицій самоуправління. Згідно з Законом України «Про місцеве самоврядування» органи місцевого самоврядування можуть: утворювати цільові фонди, які є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету; створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи; виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад; розмішувати належні їм кошти в банках інших суб'єктів права власності; отримувати відсотки від їх доходів [8].

Зміцнення системи безпеки має в своїй основі підвищення відповідальності місцевих виконавчих органів влади та місцевих органів самоврядування у вирішенні поточних і майбутніх проблем територій [9, с. 31]. Не може бути уніфікованого підходу до управління економічними і фінансовими процесами в такій територіально диверсифікованій державі, як Україна, а сама глибина втручання центральної влади у ці процеси має свої розумні межі. Тобто, коли мова йде про розвиток фінансово-економічних відносин, то єдині «правила гри», встановлені центром для всіх, бажаних результатів не приносять. Фінансово-економічний організм країни є неоднорідним внаслідок: нерівномірного розподілу доходів між регіонами, відмінностей у темпах зростання та рівнях безробіття. Тому при обґрунтуванні заходів слід приймати до уваги ситуації на місцях. Необхідність регіоналізації фінансової політики є законодавчою [10, с. 77].

Зміни, що відбуваються в регіональній фінансово-економічній політиці, передбачають об'єднання зусиль бізнесу, громадськості, самоврядування і держави. Регіональні і місцеві органи влади стають ключовим чинником в розвитку територій. Держава при цьому делегує їм ряд повноважень. Необхідно створювати умови для реалізації регіонами свого потенціалу. Реформування фінансово-економічної системи припускає перебудову системи регіонального управління, змістом якого стає поєднання інтересів держави і регіонів для забезпечення фінансової безпеки [2, с. 3].

Територія може бути розглянута як відкрита система. Особливу увагу слід звернути на її міжнародне оточення. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків є важливим фактором регіонального розвитку. Регіони вже використовуються для створення інфраструктури з обслуговування грошово-кредитних і виробничо-інвестиційних комплексів світової економіки. Найбільш суттєвим є збільшення обсягів руху міжнародного капіталу, який може відчутно впливати на стабільність як національної, так і регіональної фінансових систем. В той же час міжнародний капітал є джерелом інве-

стиційних ресурсів. За статистичними даними [11, с. 142] на рис. 1 наведено динаміку прямих іноземних інвестицій, а також побудовано прогнозний тренд. Відмічено тенденцію збільшення обсягів інвестицій. Згідно прогнозу, в 2009 р. вони становитиме 34510,5 млн. дол. США. Але поки що є велика різниця між їх обсягами у різних регіонах України. Так, на кінець 2006 р. іноземні інвестиції у м. Київ склали 5538,2 млн. дол. США, а у Чернівецьку область – лише 36,8 млн. дол. США. Обсяги інвестицій з регіонів в економіку інших країн суттєво поступаються іноземним інвестиціям в регіони: найвищий показник - у Харківській області, який складає 65,5 млн. дол. США (табл. 1) [11, с. 143].

Також є велика різниця між регіона-

ми по обсягах експорту. Так, у Донецької області обсяги експорту у 2001 р. склали 2954 млн. дол. США, а в 2006 р. вони збільшилися до 8776 млн. дол. США. Друге і третє місце по цьому показнику займають Дніпропетровська область і м. Київ. У Тернопільській області обсяги експорту зросли з 49 млн. дол. США у 2001 р. до 81 млн. дол. США у 2006 р. (рис. 2).

Фінансовий потенціал регіону як основа його фінансової безпеки залежить від участі у зовнішньоекономічній діяльності. Аналіз результатів фінансової діяльності Донецької і Дніпропетровської областей вказує, що існує залежність фінансового результату регіону від обсягів експорту (рис. 3).

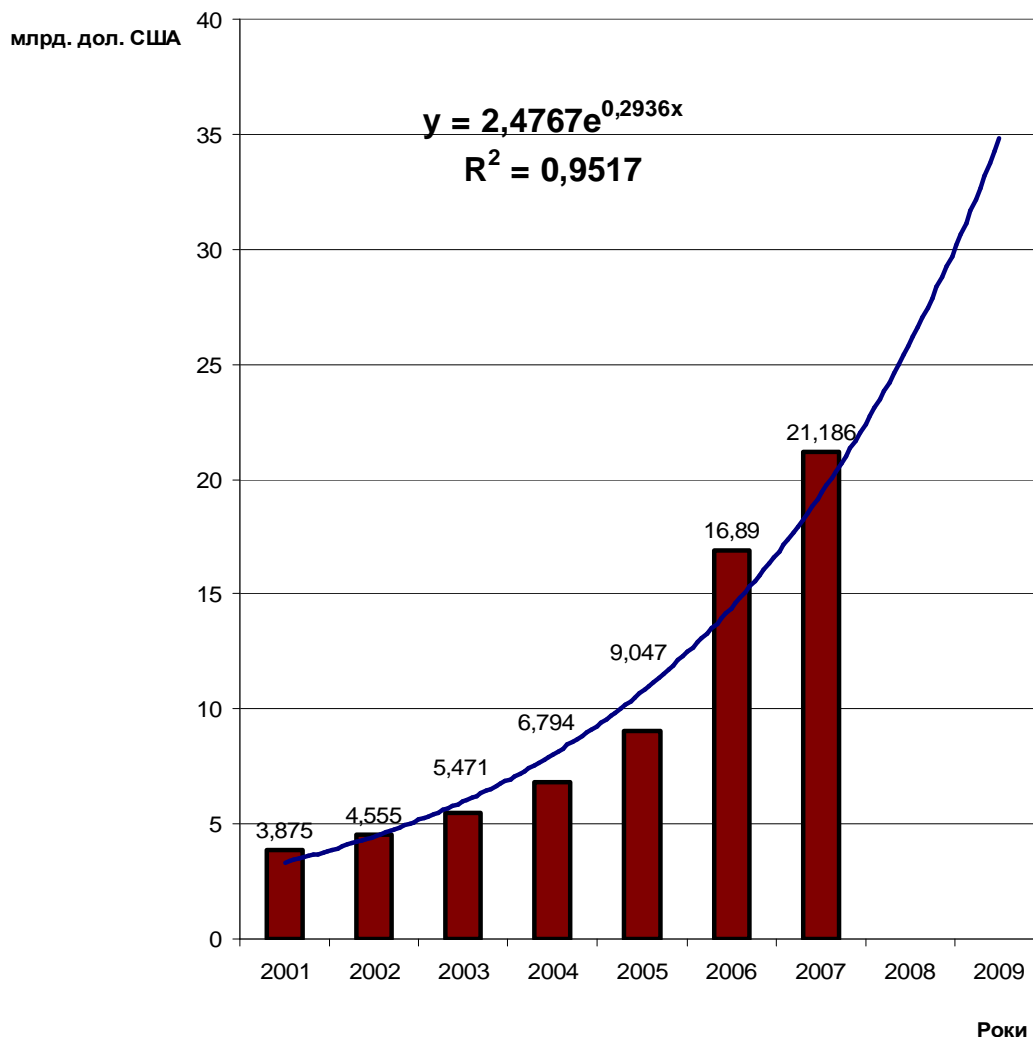

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну (на початок року) і прогнозний тренд, млн. дол. США

Складено за даними [11, с.142]

Таблиця 1

Прямі інвестиції за регіонами у 2006 р., млн. дол. США

Регіон	Прямі іноземні інвестиції в регіони		Прямі інвестиції з регіонів в економіку інших країн	
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
Вінницька область	79,1	92,9	17,6	0,1
Дніпропетровська область	1744,7	2331,9	21,6	22,1
Донецька область	614,4	837,1	9,5	8,8
Івано-Франківська область	136,7	183,3	0,0	0,0
Харківська область	485,6	1015,4	59,3	65,5
Херсонська область	91,3	108,3	0,1	0,0
Чернівецька область	28,4	36,8	1,9	1,9
м. Київ	3929,8	5538,2	43,7	53,1

Складено за даними [11, с.143]

Подальший розвиток зовнішньоекономічних зв'язків передбачає діяльність по наступних напрямках:

- створення міжнародного інформаційного центру з питань бізнесу, фінансів, інвестицій;
- розповсюдження необхідної інформації про умови бізнесу зарубіжним підприємцям, потенційним інвесторам;
- реклама у ЗМІ, орієнтованих на висвітлення питань фінансового сектора, участь в інвестиційних проектах;
- реклама у виданнях, що висвітлюють досягнення окремих галузей економіки регіону;
- організація поїздок потенційних інвесторів з-за кордону на підприємства;
- проведення конференцій, семінарів з питань інвестиційних можливостей території [14].

Існуючі принципи управління фінансовою безпекою територій потребують оновлення. Забезпечення необхідного рівня безпеки вимагає розвитку та вдосконалення самоорганізаційних начал. Розширюватимуться повноваження і відповідальність місцевих виконавчих органів влади та місцевих органів самоврядування у питаннях фінансової безпеки.

Управління безпекою слід здійснювати згідно системному підходу, відповідно до якого увагу зосереджуватиметься не тільки на окремих напрямках, а на всій фінансово-кредитній сфері, яка охоплює: інвестиційну діяльність, зовнішньоекономі-

чну діяльність, а також бюджетний, грошово-кредитний, фондовий, страховий сектори.

Вдосконалення управління фінансовою безпекою слід розглядати як процес інтеграції інформаційних технологій і традиційних управлінських підходів. Аналіз показників функціонування фінансово-кредитної сфери регіону за своїм змістом відноситься до управлінського аналізу фінансової діяльності. По відношенню до процесу управління він поєднує в собі характеристики стратегічного, оперативного і ретроспективного аналізу. Головною задачею аналізу є постійний контроль значень індикаторів фінансової безпеки. Всі залежності між показниками безпеки та їхніми пороговими значеннями необхідно розглядати в динаміці. Якщо ж в результаті проведення досліджень з'ясується, що значення індикаторів перевищують порогові, то виникає необхідність в проведенні більш поглибленого системного аналізу діяльності учасників фінансово-кредитних відносин. Одночасне порушення граничних величин не завжди буде призводити до моментального і незворотного порушення відтворення рівня безпеки. Більш того, допускається деякий запас часу, протягом якого можуть порушуватися порогові значення. Все буде залежати від конкретного випадку, об'єктивних та суб'єктивних умов [15, с.217]. Однак у комплексі випадкових «сплесків» і виключень проявляються стійкі закономірності, які повинні уза-

гальнюватися, досліджуватися, виявлятися. рішення на рівні області, міста. Вони мають стати основою для прийняття

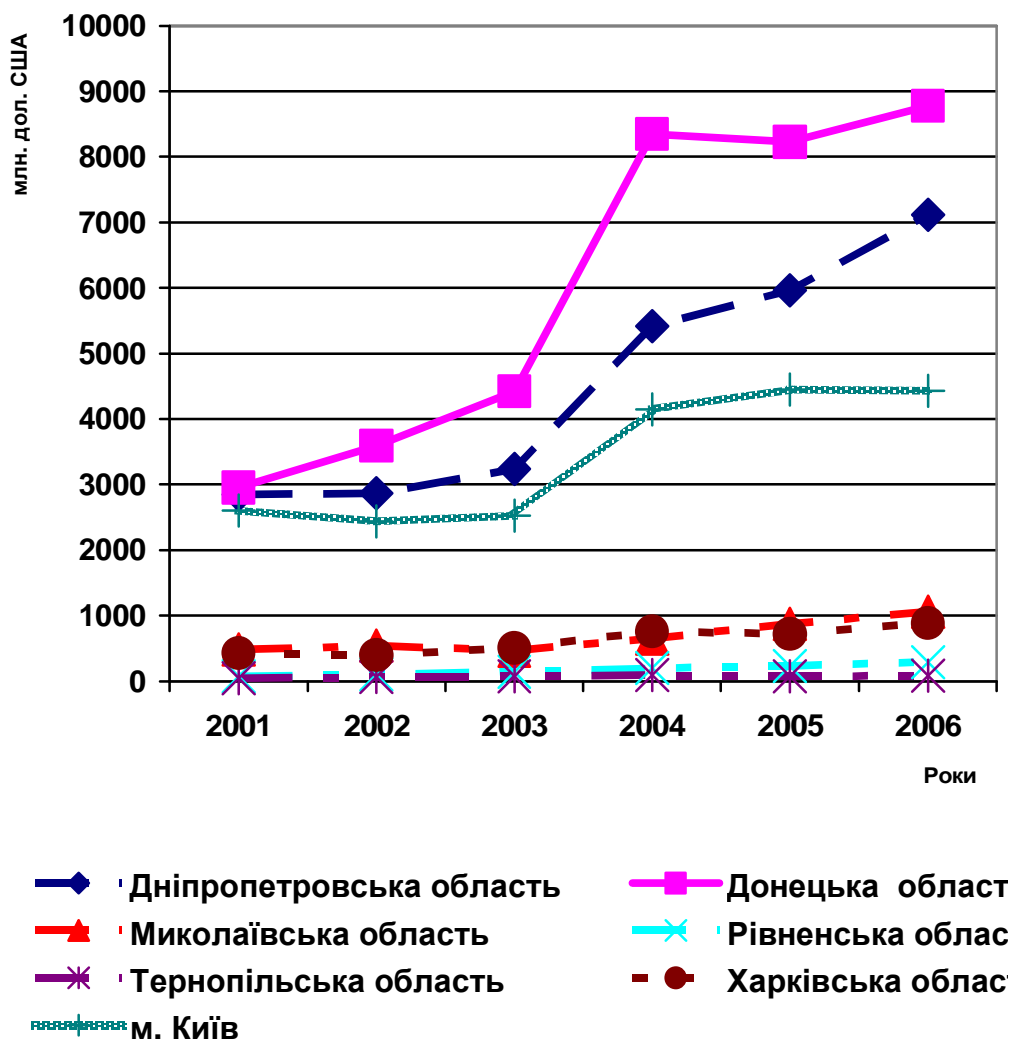

Рис. 2. Обсяги експорту товарів за регіонами

Складено за даними [11, с.132; 14]

Система показників для оцінки необхідного рівня інформаційного забезпечення повинна залежати від того, що саме визначає необхідний рівень безпеки фінансово-кредитної сфери регіону. В першу чергу слід враховувати:

- питому вагу регіону у валовому внутрішньому продукті країни;
- платіжний баланс регіону;
- дефіцит місцевого бюджету;
- рівень інфляції;
- об'єми іноземних інвестицій, об'єм інвестицій на основний капітал;
- сальдо зовнішньоторговельного балансу;

- заборгованість з виплати заробітної платні;
- дебіторська і кредиторська заборгованість [1, с.95].

Традиційне розуміння ролі інформаційних систем в управлінні полягає в тому, щоб одержати відповідь на основні питання, що стосуються кількісних характеристик фінансової діяльності. Це відноситься в першу чергу до поточного оперативного управління.

По результатах роботи встановлено необхідність врахування міжнародного оточення при забезпеченні безпеки фінансово-кредитної сфери регіону. Визначено

шляхи зміцнення фінансового потенціалу регіонів як основи системи безпеки. Вказа-

на роль самоуправління як управлінського ресурсу в рішенні питань безпеки.

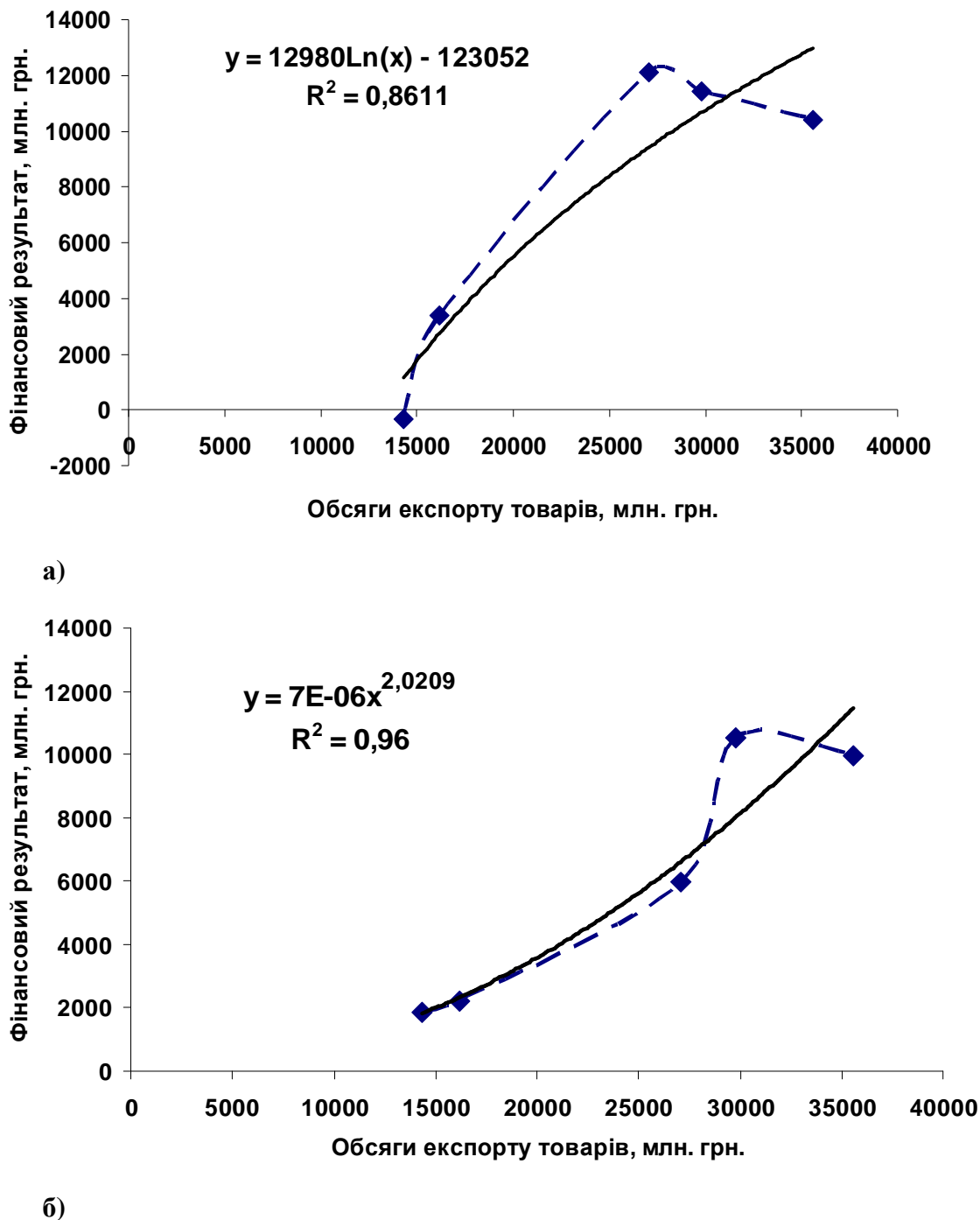

Рис. 3. Залежність фінансового результату від обсягів експорту товарів:
а - Донецька область; б – Дніпропетровська область

Складено за даними [11, с.132; 12, с.43, 153; 13]

Подальші дослідження включатимуть обґрунтування пропозицій по впровадженню сучасних інформаційних технологій, які дозволять збирати дані по всіх секторах фінансово-кредитної сфери. Слід також

звернути увагу на аналіз перспектив зміцнення експортного потенціалу і впровадження зарубіжного досвіду інноваційного розвитку.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія. – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. Кузьменко Л.М. Управление функционированием и развитием экономики региона: Монография/ НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. – 2004. – 284 с.
3. Барановський О.І. Проблеми фінансової безпеки в умовах інтеграції України у світовий фінансовий простір// Вісник НБУ. – 2003. – №10. – С. 18-19.
4. Бурцев В.В. Основные условия государственной финансовой безопасности// Экономист. – 2001. – № 9. – С. 70 - 72.
5. Єрмошенко М.М. Визначення загрози національним інтересам держави у фінансово-кредитній сфері// Економіка України. – 1999. – №1. – С. 4-12.
6. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
7. Чаусовский А.М. Формальное и неформальное в экономике: Монография. – Донецк: Донецкий национальный университет. – 2001. – С. 87-114.
8. Закон України «Про місцеве самоврядування»// Відомості Верховної Ради. - 1997. – № 24. – Ст. 170.
9. Уманець Т. Методологічні аспекти

управління економічним розвитком регіону// Регіональна економіка. – 2006. – №1. – С. 22-35.

10. Кравців В., Стадницький Ю. Актуальні питання реалізації політики стимулювання розвитку регіонів України в сучасних умовах// Регіональна економіка. – 2005. – №3. – С. 77-84.

11. Статистичний щорічник України за 2006 рік/ За редакцією О.Г. Осауленка. – К.: Державний комітет статистики України. – 2007. – С. 132, 141-146.

12. Статистичний щорічник Донецької області за 2006 рік. – Донецьк: Головне управління статистики у Донецькій області – 2007. – С. 43, 153.

13. Соціальне-економічне становище України// [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)

14. Соболев О., Коломієць І. Забезпечення суспільного визнання позитивного іміджу регіону// Регіональна економіка. – 2006. – №1. – С. 77-83.

15. Баланда А.Л. Показники економічної безпеки в ринковому середовищі// Збірник наукових праць X Міжнародної науково-практичної конференції “Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі: Проблеми науки, практики та освіти”, Київ, 27 – 28 січня 2005 р. у 2-х ч. Ч. 2. – К.: Вид-во Європейського університету, 2005. – С. 216-218.

Статья поступила в редакцию 14.12.2007

К.В. ПАВЛОВ, д.э.н., профессор,
Белгородский государственный университет г.Белгород, Россия

**РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РОССИЙСКОГО
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА**

В России, являющейся крупнейшей по территории страной мира, с давних времен огромное значение имел учет региональной специфики различных территориальных образований при определении перспектив эффективного социально-экономического развития страны. Так было и при директивно-приказной экономике, и в переходной от социалистических к рыночным отношениям период, и в условиях

уже сформировавшейся, достаточно зрелой рыночной среды. Это и вполне понятно, т.к. каждый достаточно крупный регион отличается от других множеством социально-экономических параметров и характеристик, таких, как размер территории, демографические особенности, производственный, трудовой и природно-ресурсный

© К.В. Павлов, 2008